

DE LA CANONUL OPTZECIST LA CANONUL TRANSNAȚIONAL

Emilia DAVID

Universitatea din Pisa, Departamentul de Filologie Literară și Lingvistică
University of Pisa, Department of Philology, Literature and Linguistics
Personal e-mail: emilia.david@unipi.it

FROM THE EIGHTIES CANON TO THE TRANSNATIONAL CANON

Abstract: The present article will try to highlight a series of innovations brought about by Mihai Iovănel's *History of Contemporary Romanian Literature 1990-2020* in the current evaluation and critical interpretation of Romanian literature. Singular in terms of the length of the period under scrutiny and the general objectives pursued by its author, the *History* views literature as an overarching institution governed by its own mechanisms. The latter are both extraliterary – drawing on historical, sociological, and critical markers – and artistic – exploratory by invoking the aesthetic standpoint alone. By discussing the insistence on the first type of mechanisms, I will present one of the major elements of novelty brought by the volume in the contemporary cultural landscape of Romania. Placing myself, therefore, on the position of the “local” reader, i.e., as a connoisseur of the evolution of the contemporary Romanian literary system, I will examine, on the one hand, the ways in which Mihai Iovănel discusses and redefines prevalent concepts in literary theory and criticism, while on the other, I will perform the critical – but also pedagogic – role of the expert who wants to present to a “foreign” public – belonging to another country and culture, that is – the national literature as “literature of the world.” Iovănel employs a set of adequate and representative instruments of study and analysis in showing that Romanian literature is a cultural phenomenon engaging in a constant dialogue with European and universal paradigms and models.

Keywords: History of literature, history of contemporary literature, literary criticism, ideology, postmodernism, neo-expressionism, transnational.

Citation suggestion: David, Emilia. “De la canonul optzecist la canonul transnațional” *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 128-132. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.15>.

În primul rând trebuie salutat în această lucrare statutul ei de pionierat, fiind vorba, cum explică autorul din prima frază a „Notei introductive”, de “prima istorie a literaturii române din postcomunism”, dar care ajunge să includă evenimentele și cărțile cele mai recente din România, căci pragul cel mai apropiat al evenimentelor culturale relatate atinge actualitatea anului 2020. În al doilea rând, mi se pare important că autorul ei, Mihai Iovănel, este un critic, un istoric literar și un cercetător tânăr, care s-a format și a trăit din interiorul ei experiențele acestei „generații” de 30 de ani cartografiate în *Istoria literaturii române contemporane (1990-2020)*,¹ simțindu-se – deci – parte din sensibilitatea și mentalitatea ei și publicarea autorilor și a cărților pe care le comentează având loc simultan cu perioada maturizării criticului.

Ceea ce se remarcă de la prima vedere răsfoid consistentul volum este înzestrarea deosebită a autorului în ceea ce privește calitatea sa de istoric literar, acribia cu care a stocat și sistematizat informația, „materia”, adică, extrem de bogată care compune opul, livrând-o în general cititorului cu

scrupulul preciziei, într-un discurs fluent și dinamic. Calitățile de istoric literar, din 2011 doctor în Filologie al Universității București, și le-a omologat și ca participant la echipa de coordonare și revizie a lucrărilor *Dicționarul literaturii române* (I-II, 2012) și *Dicționarul general al literaturii române*, ediția a II-a (I-V, 2016-2019; 3 volume în curs de apariție), precum și odată cu elaborarea studiului său *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc*².

Anvergura amplă a perspectivei cu care a fost gândit proiectul critic al acestei *Istorie a literaturii* nu derivă numai din modul minuțios cu care autorul construiește numeroase profiluri ale scriitorilor, cât mai ales din asocierea unui demers secund, acela de a propune și descrie instituțiile culturale cele mai active și importante din sfera literar-culturală românească din deceniile țintă ale lucrării. În multe dintre aceste expuneri rezumative se recurge frecvent la întoarceri în timp, până la momentul fondării unei anumite instituții, prezentându-i totodată evoluțiile, pentru a permite cititorului mai mult sau mai puțin avizat, elev de liceu, expert în literatură, sau

persoană matură de o anumită vârstă, să înțeleagă „istoria” literară, precum și pe cea culturală, sociologică și, în sens larg, ideologică (mai mult sau mai puțin dominantă în funcție de diferitele perioade de timp avute în vedere).

Este un mod de a vedea literatura ca loc de convergență a multor instituții și entități, fiecare fiind purtătoarea unei „tradiții”, specificități și a unui mod de funcționare proprii, toate aceste „dimensiuni” contribuind s-o definească pe prima drept macrofenomen estetic și deopotrivă drept for de exprimare, dezbateră și evoluție intelectuală a unei culturi și societăți. O astfel de abordare este de natură să racordeze literatura la factori de tip istoric, sociologic, antropologic în sens larg, locali și în egală măsură transnaționali, globali, la care aceasta este expusă.

Deci, o parte precum a cincea din carte, „Specificul transnațional”, în polemică cu categoria călinesciană de „specific național”, orgolios autocentric, mi se pare binevenită, chiar indispensabilă, atâta vreme cât literatura română, ca în vremea lui Lovinescu, are nevoie să se plaseze pe orbita unui nou sincronism cu literatura universală (de redefinit în termeni actuali), cu alte cuvinte, aspiră să fie privită ca o „literatură a lumii” (*world literature*).

Există, chiar dacă autorul n-o declară, intenția de a ordona în amănunt, până la a-l epuiza, materialul avut la dispoziție, însoțindu-l întotdeauna de o judecată de valoare sau de propriul punct de vedere, aceasta fie că e vorba de alcătuirea profilului unui scriitor, critic etc., fie că autorul își propune să dea seama de circumstanțele unui anumit proces sau fenomen macro-literar/cultural sau a unuia care s-a consumat la o scară mai redusă.

Pentru primul aspect anunțat, se poate cita, de exemplu, profilul criticului Nicolae Manolescu, personalitate pe care Iovănel o portretează în toată amploarea ei poliedrică, de la identitatea criticului foiletonist, la autorul de studii fundamentale publicate înainte și după 1989, prezentând în mod sintetic dar eficace și cărțile respective, împreună cu metodologia adoptată precum și cu sursele autorului. Adăugând o tentă nouă, „ideologică”, portretul este completat de luările de poziție culturale și politice ale Maestrului și Profesorului. Din evaluarea critică exprimată derivă și o precisă ierarhizare a operei critice respective, putându-se identifica o anumită notă dominantă a „personajului” portretizat, propusă de Iovănel:

„*Istoria...* privește mersul literaturii în afara oricăror raporturi de determinism extraliterar. Din unghiul ei narativ, câmpul literar își este suficient sieși, își elaborează și își generează propriile condiții suficiente de existență. Nu întâmplător Manolescu include în *Istorie...* vocea diacronică a comunității critice. [...] Manolescu intră în dialog cu toți criticii pe care îi consideră relevanți cu privire la un autor sau subiect. [...] Însă alegerea este ilustrativă pentru filozofia lui Manolescu: istoria literară este o istorie a conversației estetice”³

Această concluzie conduce după alte câteva rânduri la o consecință negativă, care încheie portretul oarecum abrupt, în defavoarea celui portretizat: „Cu toate că poate fi socotită cea mai importantă istorie de după cea a lui Călinescu din 1941 [...], istoria lui Manolescu este mai vetustă metodologic decât istoria lui Marian Popa. Ea rămâne un instrument conservator – atât prin elogiul pe care alege să-l aducă operatorului estetic, cât și prin opacitatea ei față de literatura contemporană”⁴

Iată, deci, una dintre răfuielile cele mai curajoase lansate de Iovănel criticii literare și criticilor celor mai cunoscuți. Și totuși sintagma „vetustă metodologic” sună nepotrivit. Se poate afirma propriul demers și fără a le contesta vehement pe celelalte, adică demersurile care adoptă alte criterii de evaluare decât acelea pentru care am optat noi, într-atât încât să lansăm asupra lor anatema desființării. Desigur, este un mod de a ne afirma noutatea propriei contribuții, împingând în trecut „partenerii” care există la un moment dat și ocupă câmpul literar, pentru a ne delimita un spațiu propriu. Însă strategia autopromoțională trebuie calibrată cu argumente credibile pentru a obține efectul așteptat.

Apoi lipsa de tratare a „literaturii contemporane” în *Istoria* incriminată poate avea diferite motive, care – desigur – pot fi analizate, și abia la finalul respectivei „reconstituiri” va fi oportună pronunțarea unei judecăți nete precum cea reproducută mai sus. De fapt, nu este clar nici ce anume înțelege Iovănel însuși prin sintagma „literatură contemporană”. O întrebare care derivă din aceasta ar mai fi: ce anume (care perioadă) înțelege autorul însuși prin sintagma „literatură actuală”? De pildă, aversiunea față de optzeciști, exprimată în „fișa” rezervată criticului Ion Pop, căruia i se reproșează tocmai faptul că ia drept punct de reper optzecismul, aplicându-i-se din acest motiv obiecția anacronismului metodologic,⁵ nu este fondată din punct de vedere analitic: în lipsa recunoașterii noutății – care ar trebui cred să apară îndeobște evidentă – aduse în literatura română de paradigma optzecistă în trecerea ei spre postmodernism, sau, cu alte cuvinte, făcând abstracție astăzi de modelul care a funcționat ca o structură organică, unitară cu variante multiple, infuzând literaturii naționale doze pentru prima oară sistematice (în egală măsură din punct de vedere calitativ) de performativitate, abilitate „tehnică” și experimentalism, cărora li s-au asociat însă mize etic-morale ce au distins în mod net această generație de cea șizecistă, nu facem decât să negăm în mod deliberat un capitol de maximă relevanță din propria literatură.

În aceeași ordine de idei, se poate remarca lipsa din comentariul tânărului istoric referitor la un „tablou de familie” sau portret de grup fie și succint, dar care să dea seamă de diversitatea de formule, de nivelul calitativ și de forța și consistența mizelor extraordinare ale acestei literaturi de sfârșit de mileniu.

În fine, scoțând din ecuația „contemporaneității” optzecismul sau pe optzeciști, este limpede că nu s-ar putea vorbi nici de neoexpresionism și nici de minimalism, concepte revizitate interesant de autorul istoriei de față, pentru că ar lipsi pilonul pe care se sprijină o bună parte din poeticile ultimelor decenii și ar lipsi de asemenea pentru unele

orientări termenul cărora să li se opună. Mihai Iovănel însuși nu are opțiune intermediară între a-i lua în considerare sau a-i ignora pe optzeciști. Prin urmare autorul *Istoriei literaturii române contemporane (1990-2020)* nu numai că se vede nevoit să-și raporteze viziunea critică asupra „contemporaneității” la acest grup literar, dar repertoriul de terminologii utilizat în cuprinsul ambițioasei lucrări este tot cel „clasic”, „tradițional” în sensul bun al cuvântului. Deducem, prin urmare, că rămân operative și-n accepția sa aceste categorii pentru a periodiza literatura actuală, a ultimelor trei decenii, precum și pentru a desemna generațiile (șazeciști, optzeciști), acestea apărând preluate fără contestații de la critica anterioară.

Încă o observație: pagina de portret rezervată criticului și profesorului universitar Ion Bogdan Lefter în cadrul capitolului „Critica optzecistă” surprinde prin reticența formulărilor, prin lapidaritatea lor, prin lipsa cronică de argumentări, fie ele și succinte: „*Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române (2000)*”, susținută ca teză de doctorat, reconstruiește interbelicul sub umbrela unificatoare a modernismului, în care criticul integrează și tradiționalismul. Deși utilitatea unei astfel de uniri a fost salutată ca utilă (Nicolae Manolescu ș.a.), ea este chestionabilă pentru superficialitate în detalii și pentru suprasimplificare în plan global”. Tânărul critic a pierdut din vedere probabil faptul că afirmații atât de categorice propuse fără o urmă de susținere argumentativă sfârșesc prin a cădea literalmente în gol.

În plus, lipsesc – din păcate – semnalări minime la alte contribuții fundamentale ale „principalului promotor al postmodernismului românesc”: ediția completă a operei lui Matei Vișniec de la Cartea Românească din 2017⁷, amplu prefațată și îngrijită de criticul optzecist, eseu introductiv la culegerea *Vînt potrivit pînă la tare. Tineri poeți germani în România*, antologie de Peter Motzan, la editia a II-a, apărută la Tracus Arte în 2012⁸ și alte pagini importante dedicate prozei lui Mircea Nedelciu în ediția integrală de la Paralela 45, acestea fiind primele titluri care mi-au venit în minte, fără să continui să prelungesc exercițiul de memorie. Tabloul nu înregistrează nici activitatea de direcție editorială la *Observator Cultural* din primii cinci ani de la fondarea revistei, nici alte numeroase colaborări în presa culturală națională, nici lunga, încă actuala pasiune pentru înființarea și desfășurarea de prestigioase cafenele literare, organizarea culturală fiind o latură a propriei activități care reprezintă un mod de a concepe cultura ca fenomen viu, care se construiește din contactul cu actualitatea și cu personalități din toate domeniile artistice care o produc.

Însă proiectul de a cartografia cât mai amănunțit teritoriul literaturii aduce pe scena *Istoriei* numeroși scriitori, critici, existând riscul de a pierde uneori din vedere criteriul reprezentativității, ajungând așadar să alăturăm nume majore și nume evasi-necunoscute, acordând în anumite cazuri celor secunde un spațiu editorial major în detrimentul celorlalte. În orice caz, reprezentanții generațiilor 2000, cum era firesc să fie, beneficiază de cea mai mare parte a cuprinderii volumului.

....

Merită apreciată ideea de a dedica de pildă un capitol întreg instituțiilor (pp. 11-151) ca element fundamental în evoluția

organismului numit „literatură”, incluzând între filele *Istoriei* dezbaterile culturale care au ocupat rubrici, numere întregi de reviste de-a lungul timpului compendiat, împreună cu observații personale, numeroase, fine, oportune, asupra dinamicii literare din ultimele trei decenii, privite din cele mai diferite unghiuri de perspectivă, și comentând schimbările epocale și consecințele acestora asupra „câmpului literar” (în sensul lui Bourdieu), aduse de anul 1989. Această parte a lucrării își va demonstra în timp utilitatea, întrucât va restitui cititorilor celor mai tineri, celor străini și altora, care din motive diferite nu au avut acces la acest fragment de experiență antropologică și culturală a societății românești. Mă refer aici și la studenți din Italia care frecventează cursurile de literatură română, întrucât traducerile în limba italiană (ca și în engleză sau alte limbi de vastă circulație) de opere critice de referință dedicate literaturii noastre contemporane și actuale, precum și studiile de tip monografic de critică, produse în Peninsula în cadrul românisticii italiene sunt încă reduse din punct de vedere numeric, iar ceea ce există acoperă în măsură foarte scăzută și lacunară panorama și diversitatea care caracterizează domeniul, așa cum afirma alți colegi româniști⁹.

Apare la fel de utilă ideea de a cuprinde într-o istorie a literaturii, în afara instrumentelor cu care operează respectivul domeniu, direcțiile care s-au manifestat în câmpul literar în perioada luată ca referință, ceea ce se prezintă cititorului fiind deopotrivă o istorie a instrumentelor critice (istorii, dicționare), și una a tendințelor, orientărilor, precum și a disciplinelor afirmate în critică, discutându-se succint limitele cu care acestea din urmă au fost constrânse să se confrunte în deceniile comunismului (capitolul 6).

Subscriem afirmației că, pe fundalul declinului pe piața editorială globală cunoscut al istoriilor literare cu un singur autor, diversitatea metodologică, stilistică, pluriperspectivismul etc., demonstrate de istoriile cu autor colectiv le fac pe acestea preferabile oricăror instrumente critice redactate de un singur expert.

Din cele afirmate anterior se deduce cum *Istoria* nu tratează doar istoria literaturii române contemporane și actuale, ci, pe urmele ilustrului predecesor, revendicându-se de la direcția Iovănesciană, istoria sa încorporează și o sociologie a culturii. Astfel că prima parte a lucrării se ocupă de discutarea ideologiilor literare postbelice, asumând printre premise depășirea domeniului ficțiunii înspre alte direcții de observație și analiză. Este vizată aici în mod subliniat polemic critica afirmată pe scena națională începând din anii '60 și, cu anumite excepții, până în prezent, mai exact finalitatea deseori pur estetică a actului critic. Autorul istoriei indică drept sursa a perspectivei teoretice, în același timp, ideologica și filozofica, din care își plasează demersul materialismul (post)marxist¹⁰, citând numele lui Louis Althusser, dar până unde merge aplicarea acestui principiu rămâne de discutat, întrucât critica marxistă nu apare aplicată în litera și spiritul la care s-ar aștepta poate cititorul. În substanță, analiza nu are în vedere decât în mod marginal condițiile propriu-zise care premerg și acompaniază producerea operelor. Ca-n

analizele Maestrului recunoscut, Lovinescu, reprezentant al liberalismului democratic din perioada interbelică, operele sunt prezentate ca obiecte estetice independente de condiționări externe.

Istoria lui Mihai Iovănel propune în orice caz o altă perspectivă în raport cu cea dominantă din critica românească actuală. Fie și doar din acest motiv merită salutăată. În ceea ce mă privește, din conjuncția istoriei literare cu principii și concepte specifice sociologiei culturale am considerat fructuos accentul care cade pe aspectul multidisciplinar.

Dar nu pot scăpa atenției unui cititor atent câteva absențe – cred – notabile. În primul rând, rămâne greu de înțeles lipsa referințelor la teatrul ultimilor trei decenii. De ce? Nu este considerat literatură, ci o artă distinctă? Dar, în schimb, tratează pe larg, de pildă, în *Partea a treia*, în capitolul 13 denumit „Paraliteraturi”, genuri precum *science fiction*, *fantasy*, *thriller*, *benzi desenate*, literatură pentru copii, adică genuri prea puțin sau deloc prezente în cuprinsul istoriilor existente. De asemenea, este originală și binevenită inițiativa de a grupa într-un subcapitol, de pildă, categorii precum *Romanul istoric postmodern* și, simetric, *Romanul istoric nepostmodern*. Un capitol de sine stătător despre exil ar fi fost mai mult decât necesar, dată fiind entitatea respectivului fenomen în literatura română contemporană, ca și pentru a înțelege raportul pe care îl vede autorul istoriei între acești scriitori și literatura română. Dintre autorii actuali care aparțin exilului, în lista de „90 de volume de ficțiune reprezentative pentru perioada 1990–2020” întocmită de Iovănel există o carte de Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa* (1996), una de Norman Manea, *Întoarcerea huliganului* (2003), *Negustorul de începuturi de roman* (2013) de Matei Vișniec și de Herta Muller *Este sau nu este Ion*, singura carte scrisă în românește și care a apărut în 2005 la Polirom, fiind fără îndoială o carte reprezentativă. Criticul o consideră o scriitoare care face parte din literatura română? E drept, a scris cel mai mult în germană. Din acest motiv nu întâlnim în *Istoria* sa comentarii dedicate operei sale? Despre literatura lui Norman Manea găsim câteva pagini în ultimul capitol al cărții, „Către un canon transnațional”, unde s-a strecurat o contradicție asupra primatului valoric stabilit de însuși M. Iovănel care se referă la două opere când de fapt contextul permite exprimarea unei singure opțiuni. Este vorba probabil de o eroare de formulare?: „Romanul cel mai important al lui Norman Manea este *Plicul negru*”, respectiv: „Cea mai bună carte a lui Norman Manea rămân memoriile din *Întoarcerea huliganului*”¹¹. Sunt de acord totuși cu ideea ca avem în aceste proze două capodopere ale literaturii române. Revenind un moment la optzeciști, mai observăm câteva „omisiuni”. Nu apar nici analizați și nici în lista celor „90 de volume de poezie reprezentative pentru perioada 1990–2020” optzeciștii Traian T. Coșovei, Ion Stratan și nici Matei Vișniec, care scrie interesant și în parte diferit de anii '80, iar Mariana Marin a fost tratată în partea rezervată *Evoluției poeziei*, în subcapitolul *Valul optzecist* din capitolul *Neoexpresionismul*.

Disocierea *Postmodernism/Neoexpresionism*. Personal sunt

de acord cu descrierea pe care o propune Mircea Cărtărescu în legătura cu neoexpresionismul în *Postmodernismul românesc*¹², cât și de Iovănel în subcapitolul său, *Neoexpresionismul* (p. 535), și care arată cu claritate că poeții optzeciști care „s-au făcut remarcăți în direcția neoexpresionistă” încarnază de fapt modelul postmodern. Astfel că în formula poeziei lor are loc o contaminare între trăsăturile postmodernismului românesc și cele neoexpresioniste. Cred că acești poeți optzeciști, Mariana Marin, Ion Mureșan etc., nu trebuie să figureze în alt capitol decât cel dedicat postmodernismului. Și, întrucât sensibilitatea lor estetică s-a format în cadrul Generației '80 (la cenaclu, de pildă, în contextul pregătirii volumelor colective și revistelor la care au avut posibilitatea de a colabora, acesta fiind mai ales cazul grupului din București din care au făcut și cu excepția Marianei Marin mai fac încă parte, înainte și după '89).

În fine, aerul de noutate, de diversitate dat de privirea circulară, către un orizont vast, către un destin nu doar local, național, ci către unul universal al literaturii române contemporane, conferă istoriei o dimensiune suplimentară, actuală, atractivă, pe care Mihai Iovănel a experimentat-o înaintea publicării acestei cărți, cu ocazia colaborării la volumul colectiv *Romanian Literature as World Literature*, în 2017 la Bloomsbury¹³.

În condițiile circulației practic nelimitate a produselor culturale și nu numai culturale, este și va fi tot mai mult nevoie în viitor să identificăm și să analizăm în mod profesionist modalități și strategii de promovare a culturii naționale în lume, pe scurt, criterii pentru un canon transnațional, și să „calculăm” în mod corect bilanțuri ale notorietății oamenilor de litere de origine română în lume, cum este cel disponibil în capitolul cu care se încheie *Istoria*¹⁴. Toate literaturile din lumea liberă, care au valori de pus în dialog cu alte valori sunt atente la astfel de analize.

Chiar dacă pentru autorul acestei recente istorii, majoritatea propriilor teze merg împotriva eurocentrismului, autoarea acestor considerații are convingerea că binomul „europenitate = valoare”, discutat și de Iovănel, ne poate da o anumită încredere în viitorul apropiat. De aceea sunt mai optimistă decât se poate degaja din ultimele rânduri ale *Istoriei*, deci nu mă tem că literatura română va supraviețui în marginea unor fotografii viitoare ca ecou. Cred într-o receptare paralelă a culturilor de oriunde ar proveni ele, mai ales că România și-a recâștigat deja de ani buni un statut confortabil în Europa, fiind în ultimii ani o țară care nu pune probleme și nu creează partenerilor europeni crize de nici o natură, iar prezența produselor culturale românești pe piața comunitară se consolidează treptat – sigur – lent, dar rămânând constant pe un trend pozitiv, aceasta depinzând acum și în viitor într-o măsură considerabilă și de capacitatea responsabililor promovării culturii noastre de a construi strategii eficiente și convingătoare din punct de vedere calitativ, pentru a pune în mod real în dialog literatura română actuală cu alte literaturi. În plus, bogăția, calitatea, valoarea „materiei” grupate în paginile acestei lucrări îmi susțin ulterior această speranță.

Note:

1. Mihai Iovănel, *Istoria literaturii române contemporane (1990-2020)* (Iași: Polirom, 2021).
2. Mihai Iovănel, *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* (București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2017).
3. Iovănel, *Istoria*, 193-194.
4. *Ibid.*, 194.
5. *Ibid.*, 195.
6. Ion Bogdan Lefter, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române* (Pitești: Paralela 45, 2000).
7. Matei Vișniec, *Opera dramatică*, 2 vol., introducere a autorului, ediție îngrijită și prefață de Ion Bogdan Lefter (București: Cartea Românească, 2017); Matei Vișniec, *Opera poetică*, prefață de Ion Bogdan Lefter (București: Cartea Românească, 2017).
8. *Vînt potrivit pînă la tare. Tineri poeți germani în România*, antologie de Peter Motzan la ediția a II-a, traducere poeme de Ioan Mușlea (București: Tracus Arte, 2012; I ed. 1982).
9. Dan Octavian Cepraga, "Brevi considerazioni sulle recenti traduzioni italiane della letteratura romena", *Annali. Sezione romanza, Università degli Studi di Napoli l'Orientale* LVII, nr. 2 (2015): 97-112.
10. Iovănel, *Istoria*, 12-13.
11. *Ibid.*, 669-670.
12. Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață de Paul Cornea (București: Humanitas, 1999): 157-158; 359.
13. Mircea Martin, Christian Moraru, Andrei Terian (ed.), *Romanian Literature as World Literature* (New York: Bloomsbury, 2018).
14. Iovănel, *Istoria*, 665-667.

Bibliography:

- Cărtărescu, Mircea. *Postmodernismul românesc* [The Romanian Postmodernism] afterword by Paul Cornea (Bucharest: Humanitas, 1999).
- Cepraga, Dan Octavian. "Brevi considerazioni sulle recenti traduzioni italiane della letteratura romena." *Annali. Sezione romanza, Università degli Studi di Napoli l'Orientale* LVII, no. 2 (2015): 97-112.
- Iovănel, Mihai. *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* [The Ideologies of Literature in Romanian Postcommunism]. Bucharest: Muzeul Literaturii Române, 2017.
- Iovănel, Mihai. *Istoria literaturii române contemporane (1990-2020)* [The History of Romanian Contemporary Literature (1990-2020)]. Iași: Polirom, 2021.
- Lefter, Ion Bogdan. *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române*. Pitești: Paralela 45, 2000.
- Martin, Mircea, Christian Moraru, and Andrei Terian, eds. *Romanian Literature as World Literature*. New York: Bloomsbury, 2018.
- Motzan, Peter, ed. *Vînt potrivit pînă la tare. Tineri poeți germani în România* [], 2nd edition, translated by Ioan Mușlea. Bucharest: Tracus Arte, 2012 [1982].
- Vișniec, Matei. *Opera dramatică* [Drama], edited by Ion Bogdan Lefter. Bucharest: Cartea Românească, 2017.
- Vișniec, Matei. *Opera poetică* [Poetry], foreword by Ion Bogdan Lefter. Bucharest: Cartea Românească, 2017.